

Začátky hledání – Praha 2006

V roce 2006, osm let poté, co jsem se vrátil z jedenáctiletého pobytu v Anglii, jsem se rozhodl znovu začít hledat svého otce. Naposledy jsem se o to pokoušel ještě v Londýně, od té doby uplynulo přes deset let a politická i vojenská situace v Kongu se po dvou krvavých válkách, v kterých zahynulo přes pět milionů lidí, začala uklidňovat. V roce 2006 v Kongu proběhly volby, které zorganizovaly Spojené národy. Byla to největší a nejdražší akce v jejich historii a všichni lidé, které Kongo z nějakých důvodů zajímalo, napjatě čekali, jak dopadnou. Dopadly vcelku dobře. Dobře v kontextu Konga znamenalo, že se stát nerozpadl a parlament s prezidentem byli zvoleni. Kdyby se totiž rozpadl nebo se k rozpadu potácel, mnoho šancí, jak v něm najít svého otce bych neměl. Moji rodiče se rozešli na konci šedesátých let a na začátku sedmdesátých se natolik pohádali, že moje matka ukončila i jejich vzájemnou korespondenci. Nejčerstvější zprávy, které jsem o otci měl, byly zhruba z roku sedmdesát čtyři, kdy žil a studoval ve Francii, moje informace byly tedy přes třicet let zastaralé. Proč moje matka korespondenci ukončila jsem nevěděl, nemluvila o tom.

Matka o otci nikdy nemluvila. O věcech, které nemohla zvládnout a které přesahovaly její síly, má matka nikdy nemluvila. Teprve mnohem později, když jsem vyrůstal, jsem s ohromením zjišťoval, že si matky mých kamarádů a spolužáků povídají mnohem více a častěji o čemkoli a s kýmkoli a že málomluvnost mé matky není pravidlem, ale výjimkou. Má matka nikdy a o ničem příliš nehovořila a bylo jen několik věcí, o kterých, při své dokonale introvertní povaze, byla čas od času hovořit schopna. Ráda například vyprávěla o psech, o květinách, o detektivkách a později ve stáří o vědecko-fantastických filmech a románech, které si k mému překvapení zamilovala. Ráda mluvila o plachetnicích, to ale jen zřídka, a když měla mimořádně

dobrou náladu. Jednu malou si před lety také koupila a zkoušela se ji nepříliš úspěšně naučit ovládat. V tom, o čem ráda mluvila, se můj otec nevyskytoval, stejně jako se tam nevyskytoval třeba fotbal nebo vážná hudba, náměty, které zcela ignorovala.

Od babičky, strýců, tet a ostatních příbuzných jsem věděl, že do Československa přijel jako student ekonomie na konci padesátých nebo na začátku šedesátých let a že někdy v polovině šedesátých let byl povolán zpět do Konga. Když chtěl, aby moje matka společně se mnou odjela za ním, odmítla. Proč se nevzali, jsem nevěděl. Říkalo se, že její odmítnutí odjezdu do Konga nastartovalo jejich rychlý a pravděpodobně nevyhnutelný rozchod. Můj otec se pak už nikdy do Československa nevrátil. Věděl jsem, že se usadil v Belgii, potom na čas snad ve Francii a nakonec se do Konga údajně vrátil natrvalo, prý jako vysokoškolský učitel ekonomiky. Co z příběhu byla pravda a co nikoli, se v podstatě nedalo dešifrovat, protože moje matka, hlavní postava příběhu, sídlila ve svém uzavřeném světě. Kdyby se narodila dnes, pravděpodobně by se mělo za to, že trpí sociální fobií. Úzkost a trvalé napětí, které ji na veřejnosti nikdy neopouštěly, by tomu možná i nasvědčovaly. Tenkrát se ale chování našťástí takto neposuzovalo, a proto na mé mámě nebylo nic neobyčejného.

Mlejn (2006)

Když jsem na konci ledna rekapituloval svoji situaci, věděl jsem, že pokud chci najít svého otce, musím zkusit všechno, co půjde. Vynechat se toho moc nedalo. Dlouho jsem netušil, jak se v Praze seznámit s někým z Konga. Praha není Paříž, Brusel nebo Londýn a do kontaktu s Afričany se tu přijde jen zřídkakdy. Někde na webu ministerstva vnitra, kde jsem pracoval jako úředník, visel článek, který rekapituloval imigraci do České republiky od doby jejího vzniku. Počet imigrantů z Konga, které v něm byl uveden, se zastavil na padesáti osmi.

Při promýšlení všech možností jsem si vzpomněl, že se posledních několik let v Praze objevil festival Tvůrčí Afrika, a že zrovna nyní, ať už to je náhoda, nebo záměr pořadatelů, měl téma: Kongo. Na festival bylo pozváno několik konžských spisovatelů a dramatiků, bohužel všichni byli z Konga Brazzaville, tedy z toho menšího Konga, nikoli z Konga Kinshasy, odkud pocházel můj otec. Na festival jsem se těšil, protože jsem doufal, že na něj dorazí také Konžané ze země mého otce. Na začátku března jsem ale chytil chřipku, a přitom právě od čtvrtého do jedenáctého března Tvůrčí Afrika probíhala. Utěšoval jsem se, že se mi za pár dnů udělá lépe, ale z chřipky se postupně vyklubala superchřipka, a já byl rád, že udělám pár kroků mezi postelí a konvicí na čaj v kuchyni. Bezmocně jsem pozoroval program, který se s každým dnem zkracoval. Kongu se do té doby nikdo v Čechách do takové míry nevěnoval a bylo jasné, že se přinejmenším dalších mnoho let ani věnovat nebude. Bylo mi čím dál hůř. Pak přišel poslední den festivalu, sobota jedenáctého března, a na programu byla hudební skupina Nsango malamamu v klubu Mlejn ve Stodůlkách.

Podtitul říkal: *Nsango malamamu (Kongo, Angola, ČR). Koncert africké duchovní hudby. Bubny a zpěv v jazyce lingala. Jako hosté vystoupí bubeničtí žáci vedoucího skupiny Jacquese Moliby. Vstupné: 150 a 100 Kč.*

Z Dejvické jsem do Stodůlek jel autobusem. Vzal jsem si bůhvíkolik prášků na bůhvíkokoli a jen jsem doufal, že v autobuse neusnu a vystoupím tam, kde mám, a také, že neusnu na koncertě a pokusím se seznámit, s kým to půjde. Seznamovat se účelově s kým je to zapotřebí, mi příliš nešlo. Dřív jsem to přičítal své nezkušenosti, to ale v průběhu let nemohlo obstát, a tak jsem to v posledních deseti let začal přičítat své povaze. Autobus se mnou zabrouzдал někam do polí, na kterých byl ještě sníh. V ruce jsem držel program, usínal jsem a opakoval si: žlutá kostka, žlutá kostka! Když jsem se mezi mikrospánky probouzel, zneklidňujících několik minisekund jsem potom nevěděl, co žlutá kostka je. Pak jsem se podíval na program, který jsem křečovitě mačkal v ruce, rozpomněl jsem se a podíval se do rámečku *Spojení a kontakty*, a tam kdoví pokolikáté četl: *Klub Mlejn, Kovářova ul. Uvidíte modrou kostku se žlutou cedulí. Obejděte ji a vstupte dovnitř.*

Doufal jsem, že si ve Mlejně budu moct dát kafe. Když nebude kafe, tak usnu. Když usnu, tak spadnu ze židle. Takže, ještě jednou, kafe a neusnout. Nakonec jsem z autobusu uviděl ne žlutou, ale modrou kostku, vstal jsem, zazvonil na řidiče a vystoupil přesně, kde jsem měl. Ještě jsem si stihl dát kafe a koncert začal. Prvních patnáct minut bylo skvělých, pak nevím, posadil jsem se tak, abych nespádl ze židle, opřel si hlavu a usnul. Potlesk mě čas od času budil, a když sílil a nepřestával, přinutil jsem se probrat, a tleskáním jsem se uvedl do pohotovostní polohy a jakés takés bdělosti. Když koncert skončil, koupil jsem další kafe a na záchodě strčil hlavu pod kohoutek se studenou vodou. Zabralo to. Publikum se pomalu rozcházelo, ale sboristé společně s několika lidmi z publika zůstávali a utvořily se dvě rozpačité si povídající skupinky. K jedné jsem se připojil, a když kafe začalo alespoň trochu účinkovat, začal jsem koncert, z nějž jsem slyšel jen asi čtvrtinu, pokrytecky chválit. Mezi to jsem někam vložil informaci, že můj otec pochází z Konga. Po chvíli se na to jeden vysoký Konžan s knírkem chytil. Vyměnili jsme si zdvořilosti a já pochopil, že se jmenuje Nazaire. Když prostudoval mojí vizitku, na které byl státní znak s lvíčkem a česky a anglicky napsáno, že pracuji na ministerstvu vnitra, řekl mi „támhle je konžský konzul,“ a ukázal na nejlépe oblečeného chlapíka v místnosti, „nemluví ale česky, jen

francouzsky,“ dodal. Vnitřácké vizitky vždycky zapůsobily, naštěstí se z nich nedalo poznat, že jsem ten poslední subalterní úředník, který nemůže nikomu pomoci, nic nemůže změnit a na nic nemá vliv. „Co anglicky?“ zeptal jsem se. „Jo, anglicky taky mluví,“ odpověděl Nazaire. Po chvíli jsem na konzula promluvil anglicky pár nicneříkajících frází, znovu jsem řekl něco o svém otci, že na něj nemám spojení, a podal mu vizitku. Zareagoval a anglicky mi něco odpověděl. Když na vizitce uviděl hlavičku ministerstva, věnoval mi o půl vteřiny delší pohled, zavlnil se ve svém dokonalém modrém obleku a řekl, „několik Konžanů asi ve věku vašeho otce v Praze, Brně, Bratislavě a Ostravě v době Československa studovalo“. Přikývl jsem a rozdál pár dalších vizitek, protože jsem věděl, že i ten nejspóradanější cizinec má i před tím nejslabodušším úředníkem ministerstva vnitra jeho adoptované země téměř povinný respekt. Sám jsem si to z Anglie ještě dobře pamatoval. Když jsem po další hodině odcházel, měl jsem vizitky a kontakty na Nazaireho, Leona, Diudonného, Patrika, Jacquese, ataše a Remyho. Vzhledem k tomu, že z Konga do Čech imigrovalo po válkách v devadesátých letech jen asi 58 lidí, nebyl to vůbec špatný úlovek. V autobuse mě na konečné probudil řidič. Nějak jsem se dostal domů a prospal další dva dny. Pak konečně chřipka o něco ustoupila.

Čas od času jsem si s některými Konžany ze Mlejna zašel na pivo nebo na večeři. Když jsem byl s nimi, mluvili česky, když byli sami, mluvili francouzsky. Několik týdnů předtím jsem zašel na přednášku o Kongu, kterou v Náprstkově muzeu měl dr. Mikeš. Dr. Mikeš byl afrikanista, který dlouhá léta pracoval jako diplomat na České ambasádě v Kinshase, tedy v tom správném Kongu. To, že Afriku miloval, se prostě nedalo přehlédnout, jeho záběr byl obrovský, od konžské historie až po rozmístění nalezišť minerálů, podrobné analýze kultury a neméně podrobné průmyslu. Po jeho přednášce a krátkém rozhovoru se u mne dostavil, naneštěstí, málo opakovaný pocit hrdosti na to, že Českou republiku v Kongu zastupoval právě on. Dal mi mail na svého kolegu z ambasády, kterému jsem napsal, že hledám svého otce. Po několika týdnech mi odpověděl, že se v Kinshase jedenkrát měsíčně scházejí v jedné restauraci bývalí konžští studenti

z někdejšího Československa, nikdo z nich ale mého otce neznal. Problém ovšem byl v tom, že oni v Československu studovali v sedmdesátých letech, zatímco můj otec přijel v roce 1959, a v následujícím desetiletí byl už asi dávno pryč. Poděkoval jsem konzulovi za průzkum a pátral jsem dál. Pátrání spočívalo ve vyptávání se kohokoli na cokoli týkající se Konga, ze všeho jsem si udělal byť i jednovětou poznámku a založil si ji do jednoho ze dvou šanonů, které jsem na to obětoval.

Další problém spočíval v tom, že konžských studentů bylo v bývalém Československu proklatě málo, tedy při porovnání například se studenty z Angoly nebo třeba z Etiopie. Kongo Kinshasa, tenkrát pod jménem Zaire, nemířilo plnou parou ke komunismu, a tudíž z něj málokdo do ČSSR jezdil studovat. Pak ale přišel průlom.

Skrze známou Lenky, kamarádky mé přítelkyně Em, jsem dostal z jednoho archivu konkrétní údaje:

Jméno: LOUKOKI Joseph	Nb.: katolické
Nar.: 15. 5. 1933, Kinganga	Stav: svobodný
Bytem: Leopoldville – Belg. Kongo	Otec: Mavoka Jean
V ČSR: DZS St. Boleslav – Houška	zam.: zemědělec – zemřel
Vzdělání: střední škola	matka: Mfulu Agnes
Studium: v ČSR: ROH – Praha	zam.: v domácnosti
Jazyky: kikongo, francouzsky	souroz.: 5
	příb. v ČSR
	úhrada: stipendium MŠK 600,-
	příjezd do ČSR.: 18. 11. 1959

V dokumentu bylo jiné hláskování, v rodném listu jsem měl Lukoki, zatímco v dokumentu stálo Loukoki. Dozvěděl jsem se, že otec měl pět sourozenců, a získal jsem jména prarodičů, ta jsem neznal. Nesmírně důležité bylo zjištění, že otec mluvil jazykem kikongko, tím se mluvilo v oblasti Bascongo, tedy na jihu a jihozápadě Konga, což dále zužovalo možnost, z jaké ze čtyř národností pocházel. Na druhé straně lístku bylo uvedeno, že můj otec

byl zapsán do prvního ročníku VŠE Praha. Druhý až pátý ročník již nebyl vyplněn. Téměř vyčerpávající zprávy z minulosti. S informacemi ze současnosti to bohužel tak slibně nevypadalo. Navštívil jsem sice několikrát konžského konzula, ale ten byl zaměstnán tím, že celé vyslanectví připravoval na příjezd chargé d'affaires. Zastupitelský úřad tvořili jenom tři lidé, z nichž dva byli Konžané, kteří se před mnoha lety oženili v České republice, a postupně jejich kontakty doma zeslábly. Navíc se potýkali s tím, že jejich platy z Kinshasy občas nedorazily tak, jak měly. Někdy dorazily každý měsíc, jindy bez jakéhokoli vysvětlení až po třech nebo čtyřech měsících. A tak museli řešit, jak zaplatit pronájem kanceláří, telefonů nebo elektřiny. Do toho se hovořilo o tom, že vlastně není jasné, jestli ambasáda v Praze zůstane, anebo ji zruší. České ministerstvo zahraničí se údajně chystalo zavřít naši ambasádu v Kinshase a bylo jasné, že jestliže to učiní, stejně tak svou pražskou ambasádu uzavře i Kongo. Konžští úředníci v Praze zkrátka měli méně informací o tom, co se v Kinshase děje, nežli český konzul, který v Kinshase zrovna pobýval.

Díky Konžanům ze Mlejna jsem se po několika měsících seznámil s Eliem, který byl ze stejného kraje jako můj otec. Elie přijel do Čech v devadesátých letech v průběhu válek, udržoval kontakt se svou rodinu, jinak toho ale o současném Kongu věděl zhruba tolik co já. Množství národností a rozlehlost Konga moje činnosti odkoply do autu. I tak mi ale nezbývalo, než dělat víceméně to samé.